

ФОРМУВАННЯ СОРТОВИХ РЕСУРСІВ СОЇ В УКРАЇНІ

Рибальченко А.М.

Полтавська державна аграрна академія
асистент кафедри селекції, насінництва і генетики

ORCID ID: 0000-0002-2308-7853

stryzhak.am@gmail.com

Соя – найважливіша білково-олійна культура світового значення. Її насіння містить 37-42 % білка, 19-22 % олії [1, с. 113].

Соя має високу конкурентоспроможність, низьку собівартість білка, користується великим попитом на ринку, має доступну ціну для покупця, тому все більша кількість фахівців у різних галузях підкреслюють як економічну перспективність розвитку ринку соєвих бобів і соєвих продуктів, так і соціальну важливість цієї культури. Соєвий феномен пояснюється тим, що в ній за один період вегетації синтезуються два врожаї білка та олії, а також майже всі органічні речовини, які є в рослинах. Вона має рідкісний хімічний склад, широкий ареал вирощування і використання, їй належить першорядна роль у нарощуванні продовольчих ресурсів, світовій торгівлі, харчуванні населення та годівлі тварин [2, с. 143].

Інтенсивне розширення площ посівів під соєю, підвищення її врожайності з метою отримання якісних з високим вмістом білка продуктів харчування, а також цінних білкових інгредієнтів і кормів для тваринництва зумовлене задоволенням світової потреби в рослинному білку, що обумовлено економічною доцільністю відповідно до кон'юнктури ринку [3, с. 142].

Кількість сортів сої постійно збільшується, що можливо прослідкувати за даними Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні (рис. 1).

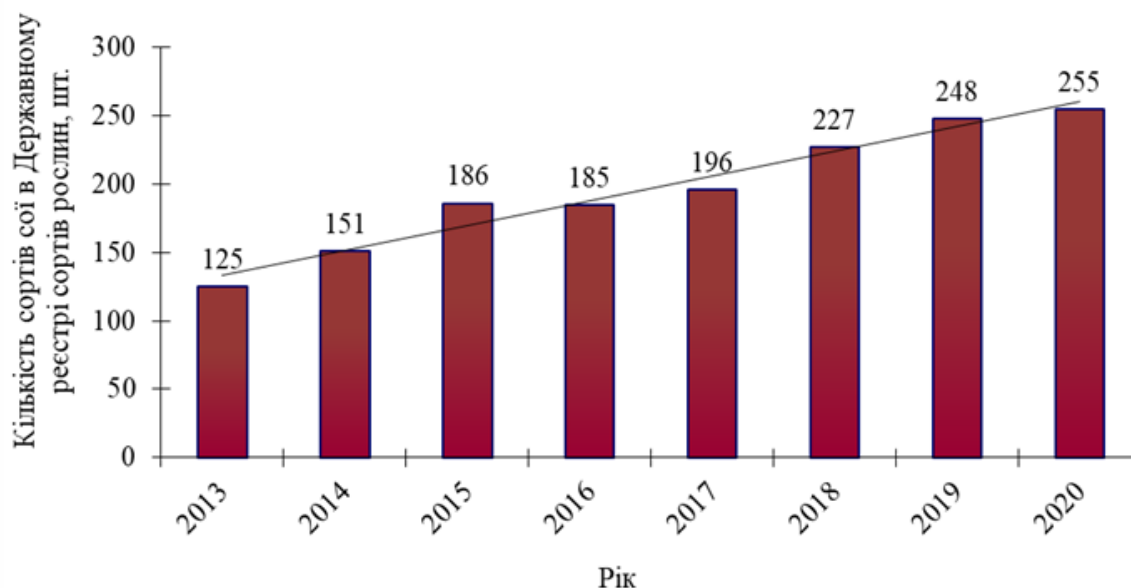

Рисунок 1 – Динаміка кількості сортів сої в Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення в Україні, 2013-2020 рр.

Відомо, що зміна умов вирощування рослин сої може суттєво позначитися не тільки на формі прояву конкретної кількісної морфологічної ознаки, але й на характері зв'язку її з іншими ознаками, що може спричинити суттєві відмінності між сортами за кінцевою урожайністю зерна. Слід зазначити, що зменшення негативного впливу чинників зовнішнього середовища, що лімітують рівень урожайності сої, є добір сортів, пластичність яких найбільшою мірою відповідає конкретній зоні вирощування [4, с. 66].

Соя має потребу у великій кількості вологи, тому її основні площі вирощування розташовані у соєво-кукурудзяному поясі, до якого входить зона Лісостепу, яка включає 9 адміністративних областей: Вінницьку, Київську, Полтавську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську і Чернівецьку; райони Степу з лісостеповими умовами Кіровоградської, Дніпропетровської, Одеської, Миколаївської областей; райони Полісся з лісостеповими умовами Житомирської, Чернігівської, Рівненської і Волинської областей, південні райони яких припадають на Лісостепову зону. Це велика територія з придатними для вирощування сої ґрунтами, тепловими, світловими і водними ресурсами, тривалістю вегетаційного періоду [5, с. 216].

Тривалість вегетаційного періоду – це досить вагома та характерна ознака для сортів сої, від початку культивування сої і до тепер. Саме вона визначає придатність сорту до вирощування в певній агрокліматичній зоні [6].

Україна має великі можливості та досить значний потенціал для подальшого створення нових сортів сої. На 2020 рік Державний реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні налічує 255 сортів сої [7, с. 177-186].

Прогрес в підвищенні урожайності насіння сої і скороченні тривалості періоду вегетації шляхом селекції є досить суттєвий. Сорти сої, створені для різних ґрунтово-кліматичних зон, суттєво відрізняються один від одного за вимогами до факторів зовнішнього середовища та господарсько-цінними показниками [8].

На даний час, створення нових сортів сої можливе за умови залучення сучасних технологій вирощування, використання продуктивного та адаптивного вихідного матеріалу.

Список літератури:

1. Рибальченко А.М. Прояв ознаки «маса 1000 насінин» у генотипів сої в умовах Лівобережного Лісостепу України. Таврійський науковий вісник. 2018. Випуск 103. С. 112-117.
2. Лавриненко Ю.О., Кузьмич В.І., Боровик В.О., Михаленко І.В. Стан і динаміка виробництва зернових бобових культур у світі та Україні. Зрошуване землеробство. 2016. Випуск 65. С. 143-148.
3. Стрижак А.М. Сучасний стан та перспективи розвитку виробництва насіння сої в Україні. Таврійський науковий вісник. 2018. Випуск 99. С. 141- 147.
4. Білявська Л.Г., Рибальченко А.М. Мінливість господарсько-цінних ознак сої в умовах Лівобережного Лісостепу України. Вісник ПДАА. 2019. № 1. С. 65-72.
5. Репілевський Е. В. Економічна ефективність виробництва сої в ринкових умовах господарювання. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки». 2011. Вип. 2. Т. 2. С. 215-220.
6. Терентьев Ю. В. Соя: Практ. руководство. М.: Агропромиздат, 1988. 89 с.
7. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2020 рік. Київ, 2020. URL: <https://sops.gov.ua/reestr-sortiv-roslin>
8. Бабич А. О. Соя. Зернобобові культури. К.: Урожай, 1984. С. 27-56.